

POSTANOWIENIE

Dnia 8 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Bogumiła Ustjanicz

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa H. O.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prokuratorowi Okręgowemu w R., Prezesowi Sądu Rejonowego w Ł., Prezesowi Sądu Okręgowego w R. i Prezesowi Sądu Rejonowego w R.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 8 listopada 2018 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 17 stycznia 2017 r., sygn. akt I ACz (...),

- 1. uchyla zaskarżone postanowienie w części dotyczącej roszczenia o odszkodowanie powyżej kwoty 638 500 zł, tj. co do kwoty 146 617,31 zł, i w części dotyczącej kosztów postępowania zażaleniowego i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania,**
- 2. oddala skargę kasacyjną w pozostałym zakresie,**
- 3. pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

W dniu 27 listopada 2015 r. powód H. O. złożył w Sądzie Okręgowym w Ł. pozew o zasądzenie solidarnie od Skarbu Państwa – Prokuratora Okręgowego w R., Prezesa Sądu Rejonowego w Ł., Prezesa Sądu Okręgowego w R. i Prezesa Sądu Rejonowego w R.: 1) kwoty 785 117,31 zł tytułem odszkodowania wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, 2) kwoty 750 000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty i 3) kwoty 2 500 zł miesięcznie tytułem renty płatnej z góry do rąk powoda od 10 dnia miesiąca. Powód wskazał, że na kwotę dochodzoną tytułem odszkodowania składają się kwoty: a) 300 500,55 zł odszkodowania za utracone zarobki powoda jako menadżera hotelu od dnia zatrzymania, tj. od dnia 4 października 2001 r., do dnia wydania przez Sąd Rejonowy w Ł., tj. do dnia 30 maja 2005 r., postanowienia w przedmiocie zmiany środka zapobiegawczego w postaci dozoru policji z obowiązku stawiennictwa raz w miesiącu we właściwym Komisariacie KMP na obowiązek stawiennictwa raz na trzy miesiące, b) 413 387 zł odszkodowania za utratę środków finansowych zainwestowanych przez powoda w spółkę D. z siedzibą w F. (USA, dalej jako: „D.”) wskutek utracenia płynności finansowej tej spółki, do czego doszło w efekcie niemożności świadczenia pracy przez powoda na stanowisku menadżera hotelu, którego właścicielem była spółka D., i 3) 71 229,76 zł tytułem zwrotu kosztów poniesionych na zakup biletów lotniczych przez powoda w toku całego postępowania karnego.

W uzasadnieniu powód podniósł, że w toku trwającego 11 lat postępowania karnego, tj. od dnia jego zatrzymania do dnia uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu tego postępowania, zostały wobec niego zastosowane przez władzę publiczną, tj. sąd oraz organy prokuratury, w sposób niezgodny z prawem środki zapobiegawcze: 1) tymczasowe aresztowanie od dnia 4 do dnia 24 października 2001 r. w postępowaniu przygotowawczym w sprawie o sygn. akt Ap VI Ds. (...), toczącym się przed Prokuraturą Okręgową w R., na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w R. z dnia 5 października 2001 r., sygn. akt II Ko (...), 2) dozór policji z obowiązkiem zgłaszania się raz w tygodniu w komisariacie policji właściwym

według jego miejsca pobytu w toku postępowania przygotowawczego toczącego się przed Prokuraturą Okręgową w R. i w postępowaniu sądowym o sygn. akt IV K (...) toczącym się przed Sądem Rejonowym w Ł. na podstawie postanowienia Sądu Okręgowego w R. z dnia 24 października, sygn. akt V Kz (...), następnie zmieniony postanowieniem Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 20 maja 2005 r., sygn. akt IV K (...), na obowiązek stawiennictwa we właściwym Komisariacie KMP raz na trzy miesiące, 3) zakaz opuszczania Rzeczypospolitej Polskiej połączony z zatrzymaniem paszportu w toku wymienionego postępowania przygotowawczego i postępowania sądowego na podstawie postanowienia Sądu Okręgowego w R. z dnia 24 października, sygn. akt V Kz (...), który został uchylony postanowieniem Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 7 lipca 2004 r., sygn. akt IV K (...), i 4) poręczenie majątkowe w wysokości 50 000 zł w toku wymienionego postępowania przygotowawczego i postępowania sądowego na podstawie postanowienia Sądu Okręgowego w R. z dnia 24 października, sygn. akt V Kz (...), które zostało uchylone postanowieniem Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 26 stycznia 2005 r., sygn. akt IV K (...).

Powód argumentował, że nie było podstaw do jego zatrzymania, gdyż sam przyjechał na przesłuchanie do Polski. Podniósł, że stosowanie wskazanych środków było dla niego dotkliwe. Był zatrudniony przez spółkę D. jako menadżer hotelu, otrzymując tygodniowe wynagrodzenie w wysokości 500 USD. W dniu 26 października 2001 r. zarząd tej spółki rozwiązał z nim umowę menadżerską w trybie natychmiastowym z powodu niemożności świadczenia przez niego pracy. Wskazał, że do czasu uchylenia postanowieniem z dnia 7 lipca 2004 r. zakazu opuszczania Rzeczypospolitej Polskiej i zatrzymania paszportu nie mógł podróżować i być zatrudnionym na poprzednim stanowisku oraz że pozostawił w USA małżonkę chorą na stwardnienie rozsiane, podkreślając, iż ich rozłąka trwała 3,5 roku i w tym czasie stan zdrowia żony ulegał pogorszeniu. Nie mogąc zarobkować, nie mógł jej udzielić wsparcia finansowego, co spowodowało także rozkład pożycia. W toku całego postępowania karnego żył także w rozłączeniu z synami, z których starszy zmuszony był zrezygnować ze studiów i następnie popadł w depresję i alkoholizm, a młodszy był wychowywany bez niego, co spowodowało, że powód - po powrocie do USA - był dla niego obcym człowiekiem i do dziś nie udało mu się odbudować z

nim więzi. Powód podkreślił, że stres związany z prowadzeniem postępowania karnego, rozłąką z rodziną, destabilizacją finansową, spowodował, iż stał się niezdolny do pracy i nie ma możliwości podjęcia zatrudnienia. Sam fakt, że został postawiony w stan oskarżenia, spowodował utratę przez niego dobrego imienia, gdyż proces był relacjonowany w prasie. Po jego zwolnieniu ze stanowiska menadżera i zatrudnieniu nowego pracownika na jego miejsce sytuacja hotelu uległa pogorszeniu, co skutkowało stratami, a ostatecznie – sprzedaży hotelu. W 2014 r. powód zmuszony był ogłosić bankructwo.

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o odrzucenie pozwu w całości bądź ewentualnie w zakresie żądania zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia ze względu na tożsamość żądania pozwu ze sprawą zawisłą przed Sądem Okręgowym w R., sygn. akt II Ko (...), wszczętą wnioskiem powoda z dnia 25 listopada 2013 r., rozszerzonym w dniu 25 listopada 2015 r., w której powód domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa na podstawie art. 552a k.p.k. kwoty 1 388 500 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za stosowanie wobec niego środków zapobiegawczych w postaci: tymczasowego aresztowania, dozoru policji, zakazu opuszczania kraju oraz poręczenia majątkowego.

Ustosunkowując się do tego zarzutu w piśmie procesowym z dnia 15 lipca 2016 r. powód podniósł, że postępowanie przed Sądem Okręgowym w R. dotyczy jedynie stosowania wobec niego środków przymusu, natomiast roszczenia objęte niniejszym powództwem dotyczą niesłusznego postawienia powoda w stan oskarżenia i prowadzenia w stosunku do niego postępowania karnego przez okres 11 lat, tj. od 2001 r. do 2012 r. Stanowisko to podtrzymał pełnomocnik powoda na rozprawie w dniu 30 września 2016 r. W piśmie procesowym z dnia 17 października 2016 r. pełnomocnik powoda wskazał, że postępowanie w sprawie o sygn. akt II Ko (...) dotyczy tylko pewnego okresu postępowania karnego prowadzonego przeciw powodowi, tj. stosowania wobec niego aresztu oraz środków przymusu, natomiast postępowanie wszczęte niniejszym powództwem dotyczy całego procesu karnego, który trwał 11 lat, i wskazał, że w związku z jego przewlekłością powód doznał szkody. Zaznaczył zarazem, że doprecyzowanie przez niego podstawy faktycznej pozwu na rozprawie nie oznacza zmiany powództwa.

Postanowieniem z dnia 7 listopada 2016 r. Sąd Okręgowy w Ł. odrzucił pozew w zakresie roszczenia o odszkodowanie i roszczenia o zadośćuczynienie.

Sąd ustalił, że przed Sądem Okręgowym w R. w sprawie o sygn. akt II Ko (...) toczy się postępowanie z wniosku H. O. z dnia 25 listopada 2013 r. o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy kwoty 37 500 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie powoda w okresie od dnia 4 do dnia 24 października 2001 r. w toku postępowania przygotowawczego o sygn. akt Ap VI Ds. (...) toczącego się przed Prokuraturą Okręgową w R., zastosowane postanowieniem Sądu Rejonowego w R. z dnia 5 października 2001 r., II KO (...). Prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 28 listopada 2012 r., sygn. akt V Kz (...), utrzymane zostało w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 6 sierpnia 2012 r., umarzające na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. postępowanie karne w sprawie IV K (...) przeciwko m.in. H. O.

Uzasadniając wniosek H. O. wskazał, że w następstwie niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania dotknęły go wyjątkowo dotkliwe skutki. W chwili aresztowania prowadził ustabilizowany tryb życia w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, mieszkając z - ówczesnie - czteroletnim synem i żoną, która od wielu lat chorowała na stwardnienie rozsiane. Był zatrudniony przez spółkę D. na stanowisku menadżera hotelu, otrzymując tygodniowe wynagrodzenie w wysokości 500 USD. Został zatrzymany wieczorem w dniu 3 października 2001 r. przez Straż Graniczną na przejściu granicznym polsko-niemieckim w Olszynie w związku z postępowaniem toczącym się przed Prokuraturą Okręgową w R. w sprawie o sygn. akt VI Ds. (...), w której miał zostać przesłuchany w dniu następnym, i w związku z wezwaniem na to przesłuchanie przyjechał do Polski w dniu 3 października 2001 r. Postanowieniem z dnia 5 października 2001 r. Sądu Rejonowego w R. z dnia 5 października 2001 r., sygn. akt II KO (...), wobec powoda zastosowano tymczasowe aresztowanie. W areszcie śledczym przebywał 21 dni, tj. od dnia 4 do dnia 24 października 2001 r.

H. O. argumentował, że w związku z tymczasowym aresztowaniem stracił pracę. W dniu 26 października 2001 r. zarząd spółki D. rozwiązał z nim umowę menadżerską w trybie natychmiastowym z powodu niemożności świadczenia przez niego pracy i powierzył jego obowiązki innej osobie. Pobyt w areszcie był dla niego i jego rodziny przeżyciem traumatycznym oraz miał negatywny wpływ na jego stan fizyczny i psychiczny.

Następnie w sprawie o sygn. akt II Ko (...) H. O. - w związku z wprowadzeniem z dniem 1 lipca 2015 r. przepisu art. 552 a k.p.k. na mocy ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247 ze zm., dalej jako „ustawa z 2013 r.”) - w dniu 25 listopada 2015 r. rozszerzył swój wniosek z dnia 25 listopada 2013 r. w ten sposób, że wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa kwoty 1 388 500 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikłych z zastosowania wobec niego w postępowaniu karnym środków przymusu, o których mowa w rozdziale VI k.p.k., tj. środków zapobiegawczych w postaci: 1) tymczasowego aresztowania od dnia 4 do dnia 24 października 2001 r. w postępowaniu przygotowawczym w sprawie o sygn. akt Ap VI Ds. (...), toczącym się przed Prokuraturą Okręgową w R., na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w R. z dnia 5 października 2001 r., sygn. akt II Ko (...), 2) dozoru policji z obowiązkiem zgłaszania się raz w tygodniu w komisariacie policji właściwym według jego miejsca pobytu w toku postępowania przygotowawczego toczącego się przed Prokuraturą Okręgową w R. i w postępowaniu sądowym o sygn. akt IV K (...) toczącym się przed Sądem Rejonowym w Ł. na podstawie postanowienia Sądu Okręgowego w R. z dnia 24 października, sygn. akt V Kz (...), następnie zmienionego postanowieniem Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 20 maja 2005 r., sygn. akt IV K (...), na obowiązek stawiennictwa we właściwym Komisariacie KMP raz na trzy miesiące, 3) zakazu opuszczania Rzeczypospolitej Polskiej połączonego z zatrzymaniem paszportu w toku wymienionego postępowania przygotowawczego i postępowania sądowego na podstawie postanowienia Sądu Okręgowego w R. z dnia 24 października, sygn. akt V Kz (...), który został uchylony postanowieniem Sądu Rejonowego w Ł. z dnia

7 lipca 2004 r., sygn. akt IV K (...), i 4) poręczenia majątkowego w wysokości 50 000 zł w toku wymienionego postępowania przygotowawczego i postępowania sądowego na podstawie postanowienia Sądu Okręgowego w R. z dnia 24 października, sygn. akt V Kz (...), które zostało uchylone postanowieniem Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 26 stycznia 2005 r., sygn. akt IV K (...).

Celem uzasadnienia faktycznego żądania zapłaty H. O. wskazał okoliczności powołane w pierwotnym wniosku i wyjaśnił, że na dochodzoną kwotę 1 388 500 zł składają się kwota 750 000 zł zadośćuczynienia za doznane krzywdy i kwota 638 500 zł za poniesioną szkodę, obejmująca odszkodowanie: a) za utracone zarobki powoda jako menadżera hotelu od dnia zatrzymania, tj. od dnia 4 października 2001 r., do dnia wydania przez Sąd Rejonowy w Ł., tj. do dnia 30 maja 2005 r., postanowienia w przedmiocie zmiany środka zapobiegawczego w postaci dozoru policji z obowiązku stawiennictwa raz w miesiącu we właściwym Komisariacie KMP na obowiązek stawiennictwa raz na trzy miesiące, b) za utratę środków finansowych zainwestowanych przez powoda w spółkę D., wskutek utracenia płynności finansowej tej spółki, do czego doszło w efekcie niemożności świadczenia pracy przez powoda na stanowisku menadżera hotelu, którego właścicielem była spółka D. i c) za zakup biletu do Polski w 2001 r. oraz wynajęcie samochodu. Uzasadniając zmieniony wniosek H. O. powołał się na rozłąkę z chorą żoną i jej skutki, rozłąkę z synami i jej skutki dla siebie i jego synów, skutki zatrzymania go, postawienia mu zarzutów i stosowania wobec niego środków zapobiegawczych dla jego sytuacji finansowej i sytuacji finansowej hotelu, w którym był zatrudniony, a także dla jego dobrego imienia oraz konieczność ogłoszenia swojego bankructwa w 2014 r.

Dokonując oceny prawnej Sąd Okręgowy w Ł. przyjął, że powództwo - w części dotyczącej żądania odszkodowania i zadośćuczynienia - ma za przedmiot te same roszczenia, które powód objął wnioskami złożonymi w postępowaniu w sprawie o sygn. akt II Ko (...), co uzasadnia w tym zakresie odrzucenie pozwu z uwagi na zawisłość sporu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.).

Ze względu na art. 421 k.c. przepisów kodeksu cywilnego odnoszących się do odpowiedzialności odszkodowawczej za wykonywanie władzy publicznej

nie stosuje się w sytuacji, w której właściwe są przepisy szczególne. W sprawie przepisami takimi były art. 552 i art. 552a k.p.k. Przepis art. 552a k.p.k., obowiązujący od dnia 1 lipca 2015 r., został wprowadzicie z dniem 15 kwietnia 2016 r. uchylony na mocy ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie Kodeksu postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r., poz. 437, dalej jako: „ustawa z 2016 r.”), ale miał zastosowanie w sprawie na podstawie art. 25 ust. 3 ustawy z 2016 r.

Porównując roszczenie o odszkodowanie i roszczenie o zadośćuczynienie objęte powództwem z jednej strony oraz roszczenie o odszkodowanie i roszczenie o zadośćuczynienie objęte wnioskami złożonymi w postępowaniu w sprawie o sygn. akt II Ko (...) z drugiej strony Sąd stwierdził, że są to tożsame roszczenia, oparte na takiej samej argumentacji, skierowane przeciwko temu samemu podmiotowi, tj. Skarbowi Państwa. Żądana w obu sprawach kwota zadośćuczynienia - 750 00 zł - jest taka sama, a podstawą jej dochodzenia są twierdzenia o doznanej krzywdzie z związku ze stresem związanym z prowadzonym postępowaniem karnym, rozłąką z rodziną, rozkładem pożycia małżeńskiego, destabilizacją finansową i utratą dobrego imienia. Żądana w sprawie o sygn. akt II Ko (...) kwota odszkodowania - 638 500 zł - podobnie jako odszkodowanie żądane w niniejszej sprawie obejmuje szkodę w postaci utraconych zarobków i strat finansowych poniesionych przez spółkę, której był udziałowcem. Różnica między niniejszym procesem a postępowaniem w sprawie o sygn. akt II Ko (...) polega na tym, że w procesie powód dochodzi dodatkowo zasądzenia na swoją rzecz renty. Uzasadnienia pozwu z dnia 27 listopada 2015 r. oraz wniosku z dnia 25 listopada 2013 r. i jego zmiany z dnia 25 listopada 2015 r. zawierają taką samą argumentację oraz odnoszą się do tych samych racji leżących u podstaw dochodzonych w obu sprawach roszczeń, tj. roszczenia o odszkodowanie i roszczenia o zadośćuczynienie. Trudno dopatrzyć się faktycznych różnic pomiędzy twierdzeniami powoda w niniejszej sprawie i jego twierdzeniami w sprawie o sygn. akt II Ko (...). W obu sprawach powołuje się na to, że postępowanie karne trwało 11 lat i że rozłąka z żoną i dziećmi trwała 3,5 roku, oraz przytacza te same skutki w życiu rodzinnym, zawodowym i prywatnym

związane z zastosowaniem w stosunku do niego środków zapobiegawczych w toku postępowania przygotowawczego oraz postępowania sądowego w sprawie karnej.

Według Sądu nie ma podstaw do przyjęcia, że powód w procesie cywilnym wystąpił z daleko bardziej idącymi roszczeniami o odszkodowanie i zadośćuczynienie niż w sprawie o sygn. akt II Ko (...), gdyż roszczenia podniesione w procesie cywilnym dotyczą tego samego okresu czasu, tj. całego postępowania karnego, tych samych zdarzeń zaistniałych w tym postępowaniu, tj. tych samych postanowień sądu o zastosowaniu wobec powoda środków zapobiegawczych, i tych samych skutków w tych zdarzeń w jego życiu osobistym i zawodowym.

Przesądza to, że istnieje tożsamość między roszczeniami w niniejszej sprawie w zakresie odszkodowania i zadośćuczynienia a roszczeniami podniesionymi w sprawie o sygn. akt II Ko (...), gdyż w obu sprawach sąd ma orzec o tym samym, dysponując tymi samymi faktami, które mają spowodować ocenę tych samych żądań. W związku z tym, że pismo procesowe rozszerzające żądanie w sprawie o sygn. akt II Ko (...) zostało złożone wcześniej niż pozew w niniejszej sprawie, należało go - w zakresie roszczenia o odszkodowanie i roszczenia o zadośćuczynienie - odrzucić.

Zażalenie na postanowienie z dnia 7 listopada 2016 r. złożył powód. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił to zażalenie postanowieniem z dnia 17 stycznia 2017 r.

Sąd Apelacyjny podtrzymał ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy i podzielił jego prawną ocenę co do tożsamości przedmiotowej żądań zapłaty odszkodowania i zadośćuczynienia w niniejszej sprawie z żadaniami zapłaty odszkodowania i zadośćuczynienia w sprawie o sygn. akt II Ko (...). Dodatkowo Sąd Apelacyjny podniósł, że pozew nie precyzuje żadnego roszczenia wywiedzonego jedynie z faktu postawienia powoda w stan oskarżenia i prowadzenia przewlekłego postępowania karnego przez 11 lat. Wbrew twierdzeniom powoda nie dokonał on rozdzielenia roszczeń z uwagi na czas, w którym miały zostać mu wyrządzone określone szkody. Dochodzone w pozwie roszczenia nie zostały też przyporządkowane do określonego etapu postępowania karnego, odrębnego od czasu objętego roszczeniami, które powód zgłosił w sprawie o sygn. akt II Ko

(...). Powód nie powoływał twierdzeń faktycznych, z których wynikałoby, że źródłem któregośkolwiek z roszczeń jest prawo strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. Nie określił, jaka część żadanego odszkodowania lub zadośćuczynienia jest wywodzona z przewlekłości postępowania karnego, a jaka z przywoływanego w pozwie zastosowania środków przymusu.

Nie negując prawa powoda do dochodzenia przed sądem cywilnym roszczeń odszkodowawczych nieobjętych zakresem przedmiotowym art. 552 i nast. k.p.k., które wynikałyby z prowadzonego wobec niego postępowania karnego, Sąd uznał, że roszczenia objęte pozwem w niniejszej sprawie w zakresie żądania odszkodowania i zadośćuczynienia są tożsame z roszczeniami objętymi sprawą o sygn. akt II Ko (...).

W ocenie Sądu Apelacyjnego należy przyjąć, że skoro żądanie powoda jest już objęte rozpoznaniem w sprawie karnej na podstawie przepisów art. 552 i nast. k.p.k., to ponowne rozpoznawanie roszczeń w sprawie cywilnej w oparciu o art. 417 k.c. nie jest możliwe ze względu na art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Przepisy art. 552 i nast. k.p.k. stanowią bowiem przepisy szczególne w rozumieniu art. 421 k.c. i wykluczają stosowanie przepisów art. 417, art. 417¹ i art. 417² k.c.

Skargę kasacyjną na postanowienie z dnia 17 stycznia 2017 r. złożył powód. Zarzucił naruszenie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. oraz wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania.

Po wydaniu zaskarżonego skargą kasacyjną postanowienia Sąd Okręgowy w R. w sprawie II Ko (...), wyrokiem z dnia 28 listopada 2017 r., rozstrzygnął o wniosku skarżącego przedstawionym w postępowaniu karnym. Na skutek apelacji wyrok ten został częściowo zmieniony przez Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 11 lipca 2018 r., sygn. akt II AKa (...). Okoliczności te, ustalone przez Sąd Najwyższy, zaistniałe po wydaniu zaskarżonego skargą kasacyjną postanowienia, nie mogły być - niezależnie od ich znaczenia - rozpatrywane w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W wypadku szkody lub krzywdy wyrządzonej oskarżonemu w związku z postawieniem go w stan oskarżenia, zastosowaniem wobec niego środków przymusu lub niesłusznym skazaniem, tymczasowym aresztowaniem lub zatrzymaniem w zakresie uregulowanym w art. 552 i nast. k.p.k. wyłączone jest stosowanie ogólnych reguł odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej określonych w art. 417, art. 417¹ i art. 417² k.c. Przepis art. 552 i nast. k.p.k. stanowią *lex specialis* w stosunku do tych reguł (art. 421 k.c.). Wiąże się to również z rozłącznością dróg dochodzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia przez oskarżonego. W zakresie przedmiotowym roszczeń objętych przepisami art. 552 i nast. k.p.k. wyłącznie właściwa jest droga postępowania karnego, natomiast w zakresie pozostałych roszczeń o naprawienie szkody lub krzywdy wyrządzonych w procesie karnym, które nie są objęte przepisami art. 552 i nast. k.p.k., wyłącznie właściwa jest droga postępowania cywilnego w trybie procesowym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2011 r., II KK 107/11, nie publ.).

Wzajemny stosunek drogi postępowania karnego i postępowania cywilnego w rozważanym zakresie nie jest stosunkiem dwóch różnych dróg sądowych, lecz tylko stosunkiem dwóch różnych rodzajów postępowania sądowego w obrębie tej samej drogi sądowej, tj. drogi sądowej przed sądami powszechnymi. Oznacza to, że w razie, gdy przed sąd w procesie cywilnym wniesione zostanie powództwo obejmujące roszczenia przynależne do zakresu zastosowania przepisów art. 552 i nast. k.p.k., sąd nie może stwierdzić niedopuszczalności drogi sądowej i odrzucić pozwu (art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c.). W zależności od okoliczności w grę wchodzi wtedy przekazanie sprawy do właściwego wydziału (karnego) tego sądu względnie przekazanie jej do właściwego sądu (art. 200 k.p.c.). Z kolei w sytuacji, w której najpierw został złożony w postępowaniu karnym wniosek o odszkodowanie lub zadośćuczynienie w zakresie zastosowania art. 552 i nast. k.p.k., a następnie wytoczone zostało powództwo o odszkodowanie lub zadośćuczynienie w procesie cywilnym, zachodzi przypadek uprzedniej zawisłości sprawy o to samo roszczenia uzasadniający odrzucenie pozwu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.), o ile między sprawą wszczętą wnioskiem w postępowaniu karnym a sprawą zainicjowaną powództwem

złożonym w procesie cywilnym istnieje tożsamość podmiotowa i tożsamość przedmiotowa.

O tożsamości podmiotowej spraw można mówić wtedy, gdy w obu sprawach występują - choćby w odwrotnych rolach procesowych - te same podmioty jako powód i pozwany. Tożsamość przedmiotowa spraw zakłada z kolei, że obie sprawy mają za przedmiot to samo roszczenie, tj. obejmują to samo żądanie oparte na tej samej podstawie faktycznej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1971 r., II CZ 59/71, OSNCP 1971, nr 12, poz. 226, z dnia 23 listopada 2013 r., III CSK 43/13, nie publ., z dnia 14 marca 2018 r., II CSK 278/17, nie publ.; zob. ponadto również uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, OSNC 2016, nr 4, poz. 40).

W okolicznościach sprawy powód najpierw wystąpił w postępowaniu karnym z wnioskiem, który po jego modyfikacji w dniu 25 listopada 2015 r. obejmował żądanie zasądzenia od Skarbu Państwa kwoty 638 500 zł z ustawowymi odsetkami tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę i kwoty 750 000 zł z ustawowymi odsetkami tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonywania wobec niego w postępowaniu karnym środków zapobiegawczych, stanowiących środki przymusu. Działał na podstawie art. 552a k.p.k. obowiązującego w okresie od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 14 kwietnia 2016 r. Dochodził zatem roszczeń objętych wówczas drogą postępowania karnego, która - ze względu na art. 25 ust. 3 ustawy z 2016 r. - pozostała dla tych roszczeń właściwa także po uchyleniu art. 552a k.p.k. Następnie pozwem z dnia 27 listopada 2015 r. wystąpił w procesie cywilnym z powództwem o zasądzenie od Skarbu Państwa kwoty 785 117,31 zł z ustawowymi odsetkami tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę, kwoty 750 000 zł z ustawowymi odsetkami tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, jak również kwoty 2 500 zł miesięcznie tytułem renty.

Żądania zasądzenia w postępowaniu karnym i w procesie cywilnym zostały skierowane przez tego samego uprawnionego - H. O. - przeciwko temu samemu zobowiązanemu - Skarbowi Państwa. Oba żądania - jak trafnie ustaliły oceniły to Sady obu instancji - zostały oparte na tej samej podstawie faktycznej, tj. na okolicznościach dotyczących stosowania wobec powoda H. O. środków

zapobiegawczych w toku tego samego postępowania karnego i ich skutków dla jego życia rodzinnego, prywatnego i zawodowego, a także dla jego zdrowia. Nie zmienia tej oceny podnoszony przez skarżącego fakt, że przedmiot procesu cywilnego ma być inny (szerszy), gdyż dotyczy on nie tylko tego etapu postępowania karnego, w którym stosowano w stosunku do niego środki zapobiegawcze, lecz całego tego postępowania aż do jego zakończenia w 2012 r., a także twierdzenie skarżącego, że w związku z tym w procesie cywilnym podstawę jego roszczeń stanowi fakt jego bezpodstawnego oskarżenia i przewlekłość postępowania karnego. W rzeczywistości twierdzenia te - przedstawione w odpowiedzi na powołany przez pozwanego zarzut uprzedniej zawisłości sprawy o to samo roszczenie (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.) - nie uzasadniają tezy, że przedmiot procesu cywilnego zainicjowanego powództwem z dnia 27 listopada 2015 r. w zakresie żądania odszkodowania i zadośćuczynienia jest odmienny od przedmiotu postępowania karnego zainicjowanego wnioskiem z dnia 25 listopada 2013 r., zmienionym w dniu 25 listopada 2015 r. Twierdzenia te zmierzają do stworzenia pozoru odmienności przedmiotów obu postępowań w celu uniknięcia odrzucenia pozwu w procesie cywilnym. Skarżący, poza werbalnym stwierdzeniem, że w procesie cywilnym chodzi o roszczenia wynikające z jego bezpodstawnego oskarżenia i przewlekłości postępowania karnego, nie przedstawił w pozwie oraz w toku procesu cywilnego żadnych dodatkowych twierdzeń faktycznych, które mogłyby wskazywać na odmiennność podstawy faktycznej jego roszczeń o odszkodowanie oraz o zadośćuczynienie przedstawionych w tym procesie w porównaniu z podstawą faktyczną roszczeń o odszkodowanie oraz o zadośćuczynienie przedstawionych w postępowaniu karnym.

Jedyna różnica, która zachodzi między roszczeniami o odszkodowanie oraz o zadośćuczynienie objętymi powództwem w procesie cywilnym z jednej strony a roszczeniami o odszkodowanie oraz o zadośćuczynienie objętymi wnioskiem w postępowaniu karnym z drugiej strony dotyczy roszczeń o odszkodowanie i odnosi się do wysokości tych roszczeń. W postępowaniu karnym wysokość roszczenia o odszkodowanie została określona przez skarżącego na kwotę 638 500 zł, natomiast w procesie cywilnym - na kwotę 785 117,31 zł. Przy założeniu, że sąd karny rozpoznający wniosek o odszkodowanie związany jest

granicami żądania (art. 321 § 1 k.p.c. w związku z art. 558 k.p.k, por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2011 r., II KK 289/10, OSNKW 2011, nr 4, poz. 36), należało więc przyjąć, że w zakresie, w którym kwota roszczenia o odszkodowanie dochodzona w procesie cywilnym jest wyższa od kwoty roszczenia o odszkodowanie dochodzonej w postępowaniu karnym, tj. w zakresie 146 617,31 zł, brak było negatywnej przesłanki procesowej w postaci uprzedniej zawisłości sprawy o to samo roszczenie (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.). Tym samym w tym zakresie nie było podstaw do odrzucenia pozwu. W tych też granicach zaskarżone postanowienie musiało podlegać uchyleniu, podczas gdy w pozostałym zakresie, tj. w granicach, w których istniała negatywna przesłanka procesowa w postaci uprzedniej zawisłości sprawy o to samo roszczenie, należało skargę kasacyjną oddalić.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ i art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw